

Lugupeetud kultuuriminister

Avaldame pahameelt rahvaraamatukogu seaduse eelnõu väljatöötamise protsessi üle ja palume tungivalt seda praegusel kujul Riigikogule kinnitamiseks mitte saata.

Eelnõuga reguleeritakse Eesti raamatukoguvõrgu tulevikku. Seal kirjeldatud muutused lõhuvad tänase toimiva süsteemi ilma, et oleks pakutud paremat läbimõeldud lahendust. Meie hinnangul on eelnõuga kohaldatavad uuendused vastuolus omavalitsuste autonoomiaga ega too loodetud kokkuhoidu. Eelnõu vajab põhjalikku analüüsi. Tuleks küsida – mida soovime lahendada ja miks.

Leiame, et seaduse muutmise protsessi juhtimine ei ole olnud asjatundlik. Erialspetsialistide ettepanekutega ei ole piisavalt arvestatud ja mitme aasta jooksul esitatud küsimused on jätkuvalt vastuseta. Seaduse tööversioonide tagasisidestamiseks on antud ebarealistlikult lühikesi tähtaegu. Kooskõlastamisele jõudnud eelnõu sündis ministeeriumi kabinetivaikuses – see erineb paljus varasematest rahvaraamatukogu seaduse töörühmas koostanud ja rahvaraamatukogude nõukogus arutatud versioonidest, ehk ühiselt kokkulepitust. 2024. aasta oktoobris määratud rahvaraamatukogude nõukogu oleks pidanud osalema seaduse koostamisel, kuid see kutsuti kokku alles 28.05.2025, ehk alles peale eelnõu kooskõlastusringile saatmist.

Eelnõu ei ole piisavalt läbi töötatud ega täpsusta raamatukoguvõrgu toimimist peale senise süsteemi muutmist. Suuresti jääb selgusetuks, millised on tulevikus osapoolte (riik, KOV) tegevused ja kulud. Valdkonna spetsialistidel puudub kindlus, et välja pakutud uus süsteem efektiivselt toimima hakkab. Kuigi ministeerium kinnitab vastupidist, on eelnõud lugedes võimalik ette näha omavalitsuste kulude kasvu. Kohati püütakse eelnõus lahendada üksikasjalikult ka neid küsimusi, mille üle otsustamine on omavalitsuste pädevuses. Mitmed osapooled, nt teadusraamatukogud, keda puudutab otseselt ühise raamatukogusüsteemi väljatöötamine, on jäänud piisavalt kaasamata.

Meile teeb muret ka Eesti kui terviku areng ja regionaalne aspekt. Reformi käigus on kavas koondada üle Eesti töökohti ja viia ametikohad niigi kasvavasse pealinna. Rahvastikuteadlased püüavad leida viisi, kuidas inimeste Tallinna valgumist piirata, eelnõu aitab vastupidisele kaasa.

Hiljuti ajakirjanduses avaldatud raamatukogunõuniku seisukohad kahjustavad otseselt raamatukogude mainet ja on kolleege alavääristavad. Väide, et eelnõu suhtes tehtava kriitika põhjus on raamatukogude juhtide hirm oma töökoha kaotamise pärast, ei vasta tõele, on kolleege solvav ning sellega püütakse eelnõu tegelikest probleemidest mööda vaadata.

Eestis on 879 raamatukogu, neist 493 rahvaraamatukogu (lisaks teadus-, eriala- ja kooliraamatukogud). Rahvaraamatukogude seadus puudutab eelkõige neid 493, kuid kaudselt ka kõiki teisi. Raamatukogu on unikaalne institutsioon – kõigile avatud maksuvaba kultuurne ruum. See on sageli ainus avalik koht, kus suhelda omavahel, oma valla või riigiga. Me soovime, et Eesti raamatukogude võrk oleks tugev ja kasutajate vajadustega arvestav. Soovime, et kohalik rahvaraamatukogu oleks kaasaegne ja pakuks tänapäevaseid operatiivseid teenuseid.

Soovime, et omavalitsuste otsustusõigus säiliks ja kulud ei kasvaks. Soovime, et rahvaraamatukogu seadus sätestaks põhimõtted, mis aitaksid kaasa raamatukogude arendamisele, mitte ei kahjustaks nende toimimist ja kasutajate huve. Soovime, et riiklikult oleksid korraldatud need teemad, millega raamatukogud üksi hätta võivad jääda, mitte aga see, millega igapäevaselt kenasti ja väheste kuludega toime tullakse.

Mõistame, et see aeglustab seaduse vastuvõtmist, aga meie hinnangul on Eesti raamatukogude arengule parem jätta rahvaraamatukogu seaduse eelnõu sellisel kujul Riigikogule esitamata. Samal seisukohal on ka Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing (ERÜ). Teeme ettepaneku jätkata aktiivset arutelu Eesti raamatukogunduse tuleviku teemal ja teha seda kõiki osapooli kaasates.

Allakirjutanud (tähestikulises järjekorras)

Hele Ellermäe, Kõrveküla raamatukogu (Tartu maakonna keskraamatukogu) direktor

Eve Grünberg, Rõuge Valla Raamatukogu direktor

Kaie Holm, Tallinna Keskraamatukogu direktor

Martin Järv, Rõngu raamatukogu direktor

Jane Kiristaja, Järvamaa Keskraamatukogu direktor

Eve Kottise, Jõhvi Keskraamatukogu direktor

Inga Kuljus, Võrumaa Keskraamatukogu direktor

Sirje Leini, Koosa Raamatukogu-Peipsiääre Valla Keskraamatukogu direktor

Krista Lepik-Verliin, PhD, Tartu Ülikooli infoteaduse õppejõud, ERÜ liige

Dagmar Lokk, Nõo raamatukogu direktor

Reet Lubi, Viljandi Linnaraamatukogu direktor

Kati Maidla, Põlva Keskraamatukogu direktor

Pille Naur, Lüganuse Valla Raamatukogu direktori kt

Maritsa Ort, Narva Keskraamatukogu direktor

Õie Paaslepp, Rapla Keskraamatukogu direktor

Kristina Pai, Tartu Oskar Lutsu nimelise Linnaraamatukogu direktor

Ulvi Vaarja, Lääne Maakonna Keskraamatukogu direktor

Ilmar Vaaro, Tartu Ülikooli infoteaduse õppejõud, ERÜ koolituse toimkonna juht

Anu Vahter, Saare Maakonna Keskraamatukogu direktor

Annely Veevo, Kärdla Linnaraamatukogu direktor

Krista Visas, Pärnu Keskraamatukogu direktor